

# PALEO-AKTUEEL

Het Groninger Instituut voor Archeologie presenteert zijn onderzoek

33



In dit nummer oa

**Verslag van een archeologisch experiment in Swifterbant**

**De ontdekking van Doggerland**

**Twee onthoofden in het Droevendal te Leeuwarden**

**Film, fotografie, feit en fictie in Zuid-Italië**

Met de jaarlijkse uitgave van *Paleo-aktueel* geven medewerkers en studenten van het Groninger Instituut voor Archeologie en geassocieerde onderzoekers inzicht in recent of lopend onderzoek.

*Aan dit nummer werkten mee:* Stijn Arnoldussen, Henny Groenendijk, Hans Huisman, Lidewijde de Jong, Johan Nicolay, Bert Nijboer, Hans Peeters, Yftinus van Popta, Daan Raemaekers, Mans Schepers, Hannie Steegstra, Sofia Voutsaki & Sarah Willemsen.

*Redactie-coördinatie:* Flip Kramer & Nina Schreuder

*Vormgeving en omslagontwerp:* Siebe Boersma

*Correctie Engelse samenvattingen:* Suzan Needs

*Foto omslag:* De reconstructie van de hut van Kampen (foto Riemke Scharff).  
Zie artikel Stoop & Verbeek.

Website: [ugp.rug.nl/Paleo-aktueel](http://ugp.rug.nl/Paleo-aktueel)

*Adres van de redactie*

Rijksuniversiteit Groningen

Groninger Instituut voor Archeologie (GIA)

Poststraat 6 9712 ER Groningen

Tel.: 050 363 6712

[gia@rug.nl](mailto:gia@rug.nl)

© GIA.

[www.rug.nl/let/onderzoek/onderzoekinstututen/gia/publications](http://www.rug.nl/let/onderzoek/onderzoekinstututen/gia/publications)



**rijksuniversiteit  
 groningen**

**groninger instituut  
 voor archeologie**

# Paleo-aktueel 33

Rijksuniversiteit Groningen / Groninger Instituut voor Archeologie (GIA)  
University of Groningen / Groningen Institute of Archaeology

Groningen, 2023



# Inhoud

VOORWOORD	
Sofia Voutsaki .....	VII
DE ONTDEKKING VAN DOGGERLAND: DE WETENSCHAPPELIJKE WAARDE VAN STRANDVONDSTEN	
Hans Peeters .....	1
DE MESOLITHISCHE STRUCTUUR VAN KAMPEN: WOONHUT, WINDSCHEM OF LUCHTKASTEEL?	
Dion Stoop & Carlijn Verbeek .....	9
EEN <i>SHELL MIDDEN</i> IN SWIFTERKAMP? VERSLAG VAN EEN ARCHEOLOGISCH EXPERIMENT	
Jos Kleijne, Hester Kamstra & Steven van Ens .....	19
MAATSCHAPPELIJKE DOELGROEPEN EN ACTIVITEITEN VAN HET PROJECT DE START VAN VEETEELT IN NEDERLAND	
Daan Raemaekers & Marie-France van Oorsouw .....	25
DE ROL VAN NIET-VOLWASSENEN IN OOSTERDALFSEN GEDURENDE DE TRECHTERBEKER- EN ENKELGRAFPERIODE	
Nina Schreuder .....	29
MAAK EEN VUIST ALS JE GEEN HAND HEBT. INCLUSIVITEIT IN (PRE)HISTORISCHE JEUGDROMANS	
Karla de Roest .....	39
SURVEYEN IN DE AS: EEN UNIEKE VELDVERKENNING OP TIMPONE DELLE FAVE	
Francesca Ippolito & Marcello de Vos .....	49
TOEVALSVONDST: EEN MENSELIJKE KIES OP EEN AKKER BIJ NOORDHORN, GEM. WESTERKWARTIER (GR.)	
Alexander Nicolai, Anna C. Moles & Michael W. Dee .....	57
‘MET DEN SWAERDE GEEEXECUTEERT ENDE VAN LEVENE TEN DODE GEBRACHT’ TWEË ONTHOOFDEN IN HET DROEVENDAL TE LEEUWARDEN	
Miranda de Wit & Marlies van Kruining .....	65

WAT IS ER GEBEURD? EEN INTERPRETATIE VAN DE SCHEEPSRAMP VAN DE 18E-EEUWSE KOOPVAARDER QUEEN ANNE	
Yftinus van Popta.....	71
FILM, FOTOGRAFIE, FEIT EN FICTIE IN HET POLLINO-GEBERGTE (ZUID-ITALIË)	
Peter Attema, Wieke de Neef & Antonio Larocca.....	81

## Voorwoord

Dit nummer van Paleo-aktueel heeft lang op zich laten wachten, omdat het redactionele proces helaas veel onvoorziene vertragingen heeft opgelopen. Ik wil daarom beginnen met het bedanken van degenen die hard hebben gewerkt tijdens de laatste fasen: Nina Schreuder die de inspanningen heeft gecoördineerd, Hannie Steegstra die het hele manuscript zorgvuldig heeft nagekeken en Siebe Boersma die in eerste instantie verantwoordelijk was voor de lay-out en de illustraties, maar er gaandeweg nog taken bij heeft genomen. Zonder deze samenwerking zou u de Paleo-aktueel nu niet in handen hebben gehad...

Samenwerking is inderdaad een terugkerend thema in dit nummer: sommige artikelen presenteren de resultaten van een groot samenwerkingsproject met meerdere partners. Andere papers presenteren samenwerkingsverbanden tussen verschillende disciplines en specialisaties (archeologie, geschiedenis, koolstofradiostaalanalyse, bodemmicromorfologie, osteoarcheologie - om er maar een paar te noemen), of tussen archeologen en erfgoed specialisten. Andere papers zijn het resultaat van samenwerkingsverbanden van een andere aard, tussen onze studenten, promovendi, postdocs en stafleden. Als archeoloog, *you do not walk alone*.

Archeologie is aan het veranderen; het feit dat archeologisch onderzoek gebaseerd is op samenwerking is een teken van innovatie en vitaliteit van het vakgebied. Samenwerking zal in de toekomst nog noodzakelijker worden; we zijn ons allemaal bewust van het veranderende politieke en financiële klimaat in Nederland dat een grote impact zal hebben op het hoger onderwijs en onderzoek. Daarom zal samenwerking binnen en buiten het GIA, met onderzoeks- en maatschappelijke partners - of dat nu erfgoed specialisten of commerciële bedrijven zijn - de komende jaren steeds belangrijker worden. Paleo-aktueel speelt een belangrijke rol in dit proces, omdat het ons onderzoek promoot en een open uitnodiging is voor iedereen die geïnteresseerd is in archeologisch onderzoek om samen te werken of een bijdrage te leveren.

Sofia Voutsaki,  
directeur van het Groninger Instituut voor Archeologie





# ‘Met den swaerde geexecuteert ende van levene ten dode gebracht’. Twee onthoofden in het Droevendal te Leeuwarden

Miranda de Wit<sup>1</sup> & Marlies van Kruining<sup>2</sup>

Toen in oktober 2019 bij het verleggen en vervangen van kabels en leidingen in de straat Droevendal in het centrum van Leeuwarden grafkisten tevoorschijn kwamen, werden deze door de uitvoerder direct gemeld bij de gemeente. De gemeente Leeuwarden legde daarop het werk stil en besloot dat het vervolg van de werkzaamheden onder archeologische begeleiding plaats moest vinden. Deze begeleiding is in oktober en november 2019 uitgevoerd door de archeologen van MUG Ingenieursbureau b.v.

## Het Galileërklouster en het Droevendal

De straat Droevendal is gelegen binnen het terrein van het voormalig Franciscaner minderbroederklooster Galilea, dat in 1456 ten noordoosten van de stad werd gesticht (fig. 1). In 1498 werd dit klooster uit veiligheidsoverwegingen verplaatst

naar het toen nog onbebouwde oostelijke deel van de stad. De beweegreden hiervoor waren overwegend van militair-strategische aard. Vijandelijke troepen die de stad wensten te belegeren konden het onversterkte kloostercomplex buiten de stad makkelijk innemen en als uitvalsbasis gebruiken om de stad aan te vallen. Bovendien kregen de Franciscaner monniken door de verplaatsing van hun klooster een veiliger onderkomen binnen de kort daarvoor gereed gekomen stadsgracht. Na de Reformatie in 1580 werd de voormalige kloosterkapel aangewezen om onder de naam van ‘Galileërkerk’ als derde godshuis van de gereformeerde gemeente Leeuwarden te dienen. Tot nu toe hadden de overleden kloostermonniken behalve in de kloosterkerk ook op het terrein direct ten noorden van de kapel een laatste rustplaats gevonden. Na 1580 werd het voormalige kloosterterrein verkaveld en werden er zowel in noord-zuidelijke als in oost-westelijke richting nieuwe straten aangelegd. Eén van die nieuwe straten was het Droevendal, die voor het eerst op de kaart van Pieter Feddes van Harlingen uit 1622 staat aangegeven (fig. 2). Deze straat werd dwars over het voormalige kerkhof aangelegd, zodat er van het voormalige uitgestrekte kerkhof nog slechts een klein deel aan de zuidkant overbleef dat haar oorspronkelijke bestemming bleef behouden. Echter, vanaf dat moment zouden alleen ter dood gebrachte of in het gevang gestorven criminelen hier worden begraven. Deze plek stond bij de Leeuwarders dan ook al snel bekend als het ‘Misdadigerskerkhof’. Via een steeg kon dit kerkhof, dat door een zware deur van het Droevendal werd afgescheiden, worden bereikt.

182.562 / 579.698

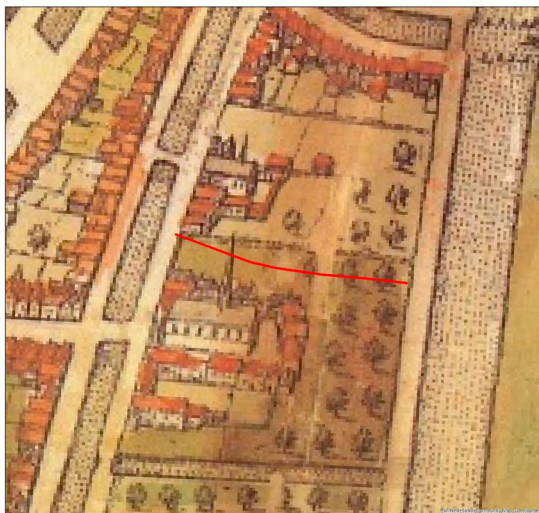
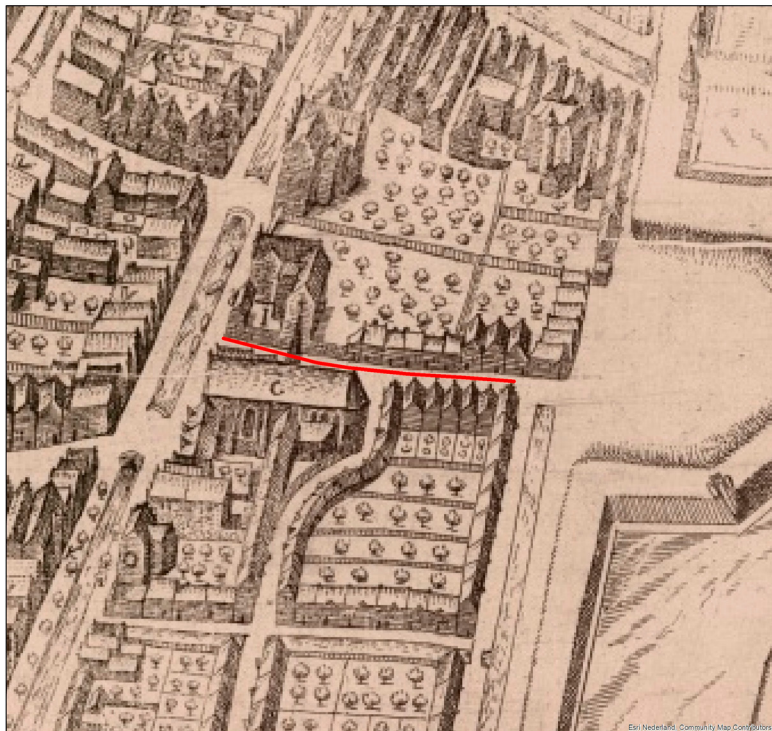


Fig. 1. Locatie van de straat Droevendal (rode lijn) geplot op de kaart van Braun & Hogenberg uit circa 1588. Het Droevendal ligt binnen het kloostercomplex rond de Galileërkerk (bronnen: Esri Nederland; [www.frieslandopdekaart.nl](http://www.frieslandopdekaart.nl)).

182.832 / 579.443

182.553 / 579.731



182.892 / 579.411

Fig. 2. Locatie van de straat Droevendal geplot op de kaart van Pieter Feddes van Harlingen uit 1622, gemaakt nadat het gebied was heringericht (bronnen: Esri Nederland; www.frieslandopdekaart.nl).

### De opgraving

De bij het onderzoek in het Droevendal aangetroffen graven bestaan zowel uit monniken van het klooster als uit 'leken', waaronder ook vrouwen, (kleine) kinderen, baby's en zelfs foetussen. Er is geen onderscheid aan te brengen tussen de graven van monniken en mannelijke burgers: alle aangetroffen graven zijn sober en aan de begravenen zijn geen grafgiftten meegegeven. Uit onderzoek naar andere Franciscaner (mannen-) kloosters is duidelijk dat het niet vreemd is dat zowel stedelijke burgers als monniken in kloosterkerkhoven begraven lagen. Dit kan verklaard worden door het feit dat de monniken door hun geloften van armoede geheel afhankelijk waren van giften van de burgerij. Mensen die in de kloostergrond begraven wilden worden moesten hiervoor betalen. Bovendien waren Franciscaners (vooral) gericht op het welzijn van de armen en

zieken in de samenleving. Armen en zieken die overleden kregen daarmee wellicht (ook) een plek op het kloosterkerkhof. Gezien de gebruikperiode van het klooster dateren de aangetroffen graven uit de 16<sup>e</sup> eeuw, tussen circa 1500 en 1580.

### Misdadigersgraven

Twee naast elkaar liggende graven, sporen 18 en 21, zijn vooral door de positie van de botten in de kisten duidelijk afwijkend van de overige graven. Het gaat om de graven van twee mannen. De twee mannen zijn door een niet-natuurlijke oorzaak aan hun einde gekomen. In de grafkisten van deze individuen lagen de schedels bij de onderbenen/voeten in plaats van op de romp. Beide skeletten hebben haksporen in de bovenste nekervels (fig. 3), wat aangeeft dat deze personen zijn onthoofd. Beide personen zijn op dezelfde 'nette' manier onthoofd, waarbij de wervellichamen zelf niet zijn doorgehakt. Dit geeft aan dat dit een 'professionele' klus was en dat de beide mannen terechtgesteld moeten zijn geweest en niet tijdens een misdrijf zullen zijn onthoofd. Het gaat hier dus om de graven van terechtgestelde veroordeelden die zeer waarschijnlijk in de Blokhuispoort gevangen zaten, daar zijn geëxecuteerd en vervolgens op het kloosterkerkhof zijn begraven.

In de grafkist van de man uit spoor 18 lag het enige grafgift dat bij het onderzoek is gevonden: een ijzeren mes (fig. 4). Dit mes is niet geschikt voor om te gebruiken voor een onthoofding; mogelijk gaat het om het mes waarmee de veroordeelde/geëxecuteerde zijn misdaad heeft gepleegd. Het was destijds een oud gebruik om het moordwapen mee te geven in het graf.<sup>3</sup>

Uit het fysisch-antropologisch onderzoek naar de skeletten blijkt ook dat de mannen bij overlijden tussen 26 en 35 jaar (spoor 18) en tussen 24 en 29 jaar (spoor 21) waren. Het skelet in spoor 21 vertoont lichte tekenen van een langdurig gebrek aan bepaalde voedingsstoffen, in combinatie met onhygiënische omstandigheden in de oogkasen (*cribra orbitalia*). Het skelet in spoor 18 vertoont aangeboren afwijkingen die waarschijnlijk



Fig. 3. Boven: vier nekwervels van het skelet in spoor 21 met binnen de uitvergrotting haksporen, onder: onderzijde van de tweede wervel (draaier of epistropheus) van het skelet uit spoor 18, waarop de 'snijvlakken' duidelijk zichtbaar zijn. Dit individu is onthoofd tussen de tweede en derde nekwervel. Schaal 1:1 (foto's: B.J. Mooij, MUG Ingenieursbureau b.v.).



alleen resulteerden in een wat instabiel bekken. Afgezien hiervan waren beide mannen gezond en zijn er geen (andere) sporen van ziektes of trauma's op de skeletten gevonden.

Het ligt dus op basis van de historische gegevens voor de hand om deze beide graven te

dateren in de periode na 1580. Dit is echter uit de graven zelf niet te achterhalen. De  $^{14}\text{C}$ -dateringen van de twee graven geven helaas een vrij brede datering, tussen 1448 en 1625, en het hout van de grafkisten was niet geschikt voor het uitvoeren van een dendrochronologische datering. Ook het mes dat in spoor 18 gevonden is biedt geen aanknopingspunten voor de datering van het graf waar het in lag. Het mes heeft een lemmet van 16,5 cm en een smalle doornangel van 7 cm die in een heft van organisch materiaal (waarschijnlijk hout of been) zat gestoken. IJzere messen met doornangels komen voor vanaf de middeleeuwen, maar worden ook in de 17<sup>e</sup> eeuw nog gebruikt (Baart 1977: 325-326). Ze zijn meestal goed te dateren op basis van het heft, dat in dit geval helaas niet bewaard is gebleven. Het enige wat door de  $^{14}\text{C}$ -dateringen kan worden vastgesteld, is dat beide graven op zijn laatst uit het eerste kwart van de 17<sup>e</sup> eeuw kunnen stammen.

### Wie waren het?

Is het mogelijk om te achterhalen wie de personen geweest kunnen zijn die in de twee graven

Fig. 4. IJzeren mes, gevonden in de grafkist van spoor 18. Schaal 1:1 (foto: B.J. Mooij, MUG Ingenieursbureau b.v.)



zijn bijgezet? In de historische bronnen komt een drietal mogelijke namen naar voren.

Allereerst zijn dit Jemme Herjuwsma en Gerbrand Mockema, twee hoofdelingen. Beide zijn in 1512 op dezelfde dag en door dezelfde beul onthoofd en daarna in kisten begraven op het kerkhof van het Galilëerklooster. Beide waren slachtoffers van de strijd tussen de Schieringers en Vetkopers. Voorafgaand aan de onthoofding hadden ze “pijniging en zware tortuur” moeten ondergaan. Gerbrand kon vervolgens nauwelijks meer schrijven vanwege de ‘pijnigingen’ (Kist & Wind 2003: 76-77). De martelingen kunnen sporen hebben achtergelaten in het skelet, maar dit hoeft natuurlijk niet. Van andere eventuele lichamelijke gebreken is van beide heren niets bekend.

Van eventuele martelingen is dus niets terug te zien in de twee skeletten. Ook dat het skelet in spoor 21 lichte *cribra orbitalia* in de oogkassen heeft lijkt voor een hoofdeling, waarvan wordt aangenomen dat het deze niet ontbrak aan voeding en die doorgaans onder betere hygiënische omstandigheden leefde, minder aannemelijk. Bij gebrek aan een exacte datering van de graven kan de leeftijd van Jemme en Gerbrand bij overlijden een aanwijzing zijn. Deze zijn niet exact bekend, maar men gaat uit van een sterfteleeftijd van ongeveer 42-45 jaar voor Gerbrand en 31-34 jaar voor Jemme.<sup>4</sup> De sterfteleeftijden die uit het fysisch-antropologisch onderzoek naar voren komen lijken dus wat aan de jonge kant, toch is het niet uit te sluiten dan het om Gerbrand en Jemme gaat omdat hun echte leeftijden bij overlijden niet bekend zijn. Als de onthoofden Gerbrand en Jemme zouden zijn, zijn hun lichamen dus niet bijgezet op het Misdadigerskerkhof, aangezien dit pas na de kloostertijd in gebruik is genomen.

Een andere gegadigde voor de persoon die in spoor 18 is begraven, betreft Cornelis Adriaansz. Cuijck uit Franeker, die op 16 maart 1619 veroordeeld werd voor de moord op Anthonius van Aylva. Hij werd onthoofd, “gunnende het lichaam de begraeffnisse”. De vader van Cornelis, Adriaan Kuik van Lexmond, komt al vanaf 1568 voor in de archieven van Tresoar en zal ergens rond 1550 geboren zijn. Hij was van goede komaf en komt voor in het stamboek van de Friese Adel (1848). Het is niet precies bekend wanneer Cornelis geboren is, maar door het feit dat hij nog student was toen hij zijn misdrijf beging, zal hij wellicht rond de 25 jaar geweest zijn bij overlijden. Dat hij student was en/of van goede komaf, zal tot het “verzachte” vonnis met de “begraeffnisse” geleid hebben.<sup>5</sup>

### Een verboden liefde en dronkenschap

Anthonius van Aylva had zich in 1615 edelmoedig opgeworpen als aanstaande bruidegom van de toen 21-jarige Lisck van Eijsinga, weduwe van Hessel van Meckema, om een door haar ouders gedwongen



Fig. 5. Gezamenlijke inschrijving van Lisk van Eijsinga en Anthonius van Aylva in het *album amicorum* (vriendenboek) van Anna van den Boetzelaar (1584-1650). Links een ruiter op een steigerend paard met de spreuk “doer Liefde van ghot en zien wort-wel ick striden tot ien den doot” en rechts een cartouche vastgehouden door een engel met de namen van Lisk en Anthonius en twee spreuken: “Rien sans Dieu (Niets zonder God), Lucia van Eijssingha” en “L’amour constant et fidele (Eeuwige liefde en trouw), Antonijus van Aijlwa”. Tevens is het wapen van Van Aylva afgebeeld. Deze inschrijving dateert uit 1614 of 1615 (bronnen: <https://proxy.archieven.nl/o/609C5BD0C6E14642E0534701000A17FD>; Boswijk & Zijlstra 2018).

huwelijk te voorkomen met een Deen van hogere adel, Erich Brahe (fig. 5). Haar vader Aede van Eijssinga, advocaat aan het hof van Fryslân, gaf geen toestemming voor het huwelijk, waarop Anthonius een rechtszaak aanspande omdat Lisk meerderjarig was en geen toestemming van haar ouders nodig had om te trouwen. Aede van Eijssinga won echter uiteindelijk, zodat Lisk een jaar later toch trouwde met Brahe. Ze pleegde in 1624 in Denemarken zelfmoord.

Anthonius zelf trouwde 19 januari 1618 in Cornjum met Catharina Evertsdr. Entens van Mentheda. Lang duurde dit huwelijk niet: als Anthonius met zijn vrouw op die bewuste 25 februari 1618 's avonds over het Jacobijnerkerkhof ter hoogte van het koor van de kerk wandelt, samen met twee dienstmeisjes en een knecht, passeren ze de beschonken Cornelis Cuijck. Deze stoot Anthonius dermate hard aan dat zijn hoed op de grond valt. Anthonius zet zijn hoed weer op en geeft Cornelis een vuistslag zodat die op de grond valt. Daarna loopt het gezelschap verder over het kerkpad. Al scheldend komt Cornelis achter hen aan. Hij roept hen “smaedige redenen” na die wellicht in verband stonden met de relatie met Lisk en de verbroken trouwbelofte.

De knecht overhandigt daarop een geweer aan zijn meester waarop deze naar Cornelis toe loopt en hem vraagt wat hij toch wil en dat hij beter kan ophouden omdat hij een geweer heeft. Dan valt Cornelis hem aan en steekt hem met een mes in de rechter zij. Anthonius voelt dat hij gewond is en vraagt Cornelis waarmee hij gestoken heeft. Op het zien van het mes pakt hij deze af, smijt Cornelis op de grond, zet het mes op zijn borst en zegt: “als ick nu wilde, so conde ick dy, well raemende, een getal steken nae dijen doot geven”. Zijn vrouw begint dan te gillen en hij maant haar tot stilte, hij zal het niet doen. Daarop breekt hij het mes in stukken en met het restant brengt hij Cornelis wat sneden toe in zijn gezicht. Het gezelschap loopt dan verder naar huis. Thuis gekomen blijkt de wond groter dan gedacht en reeds de volgende middag overlijdt Anthonius van Aylva.

Op 13 maart 1619 wordt Cornelis veroordeeld om “bij de scherprechter op het geschavot geleidet, met den swaerde geexecuteert ende van levne ten dode gebracht te worden, gunnende het lichaem de begraeffnisse”. Op 16 maart 1619 wordt hem het vonnis voorgelezen dat waarschijnlijk op dezelfde dag werd voltrokken (Boswijk & Zijlstra 2018).

Volgens de historische bronnen breekt Anthonius het mes dus in stukken nadat Cornelis hem ermee gestoken heeft. Waarschijnlijk heeft hij hierbij niet het ijzer van het mes zelf gebroken, maar het handvat. Dit zou overeen kunnen komen met het mes dat in spoor 18 is gevonden, waarvan het handvat ontbreekt. Echter, het handvat kan natuurlijk ook door andere redenen niet meer aanwezig zijn.

Wanneer de persoon in spoor 18 inderdaad Cornelis Adriaansz. Cuijck is, dateert deze begraaving dus uit 1619 en heeft het deel uitgemaakt van het Misdadigerskerkhof. Mogelijk kan DNA- of verwantschapsonderzoek in de toekomst hier duidelijkheid over geven. De vraag blijft open wie de persoon in spoor 21 kan zijn geweest. Hoewel de twee graven natuurlijk niet gelijktijdig hoeven te zijn, kunnen zowel de positie van de graven als de manier waarop beide personen zijn onthoofd (wellicht door dezelfde beul?) hier wel op wijzen.

In de bronnen over Cornelis Adriaansz. Cuijck staat echter niets over of hij destijds samen met een andere veroordeelde is terecht en begraven.

### Dankwoord

Onze hartelijke dank gaat uit naar de heer Boswijk en mevrouw Kist voor hun suggesties van de mogelijke identiteit van de beide begraven misdadigers. Met name de heer Boswijk heeft ons van veel nuttige informatie voorzien zonder welke we dit artikel niet hadden kunnen schrijven.

### Noten

1. RAAP Noord, De Kiel 11, 9206 BG Drachten, m.de.wit@raap.nl.
2. MUG Ingenieursbureau b.v., Zernikelaan 8, 9351 VA Leek, mvankruining@mug.nl.
3. Schriftelijke mededeling W. Boswijk, dd. 31 december 2021.
4. Schriftelijke mededeling M. Kist, dd. 23 augustus 2021.
5. Schriftelijke mededeling W. Boswijk, dd. 31 december 2021.

### ‘Met den swaerde geexecuteert ende van levne ten dode gebracht’. Two beheadings in the street Droevendal, Leeuwarden.

*During excavations in the street Droevendal in Leeuwarden (province of Friesland, the Netherlands), a number of graves were found. These graves lie within the area of the cemetery of the Franciscan monastery known as Galilea, dating from the 16th century AD. Not only monks were buried there but also civilians, as is evident from a number of buried women and (small) children and babies. Two of the graves contained individuals who had been beheaded. It is known that after the closing down of the monastery in 1580, part of the graveyard continued to be used to bury executed convicts. In this article, we propose a couple of historical identifications for the decapitated individuals in these two graves.*

### Literatuur

- Baart, J.M., 1977. Opgravingen in Amsterdam: 20 jaar stadskernonderzoek. Amsterdam. Fibula-van Dishoeck.
- Boswijk, W. & H. Zijlstra, 2018. De tweede liefde van Lisch van Eijsingha. *De Sneuper. Tijdschrift van de Historische Vereniging Noordoost-Friesland* 31.1, 23-25.
- Kist, M. & H. Wind, 2003. *Een man van eer. Bloemlezing uit Janck Douwama's geschriften*. Hilversum. Verloren.
- Wit, M.J.M. de & M.E. van Kruijning, 2022. *Opgraving, variant begeleiding Droevendal te Leeuwarden, gemeente Leeuwarden (FR)* (MUG-publicatie 2022-01). Leek. MUG Ingenieursbureau.